

I

DALIS

NEREIKALINGA KARALAITĖ

1

Tai aš, Kotryna, jauniausioji karaliaus Žygimanto Senojo ir karalienės Bonos dukra, stoviu juodu krepu išmuštoje Vavelio pilies menėje prie tėvo karsto, rausdama iš gėdos. Sukryžiuoju rankas ant krūtinės, bandydama prisidengti, lyg būčiau nuoga, bet oda vis tiek kaista nuo gašlaus glamonėjančio žvilgsnio, slystančio mano kūno linkiais.

Nedrįstu nė akių pakelti, nes ir taip žinau, kad jis spokso į mane iš kitos pomirtinio karaliaus sosto pusės. Žilabarzdis našlys, pagal amžių tinkantis man į tėvus. Ir dabita, apdarų puošnumu nenusileidžiantis mano broliui Žygimantui Augustui. Motina jį vadina klastinga gyvate, o mano brolis – brangiausiu pusbroliu.

Rūmuose sausakimša, nes Lenkijoje už vestuves iškilmingesnės tik laidotuvės, o karaliaus pakasynų Krokova nematė daugiau kaip keturiasdešimt metų. Mano tėvas mirė prieš keturis mėnesius šventų Velykų rytą. Vyskupas Maciejovskis skambant gedulingoms giesmėms aprenė jo kūną karūnavimo drabužiais, užmovė šilkinės pirštines,

apavė batus su pentinais, ant galvos uždėjo karūną, šalia paguldė skeptrą, valdžios rutulį ir kardą.

Kai niekas nemato, motina verkdamą priekaištauja tėvui, kam jis guli sau ramus, palikęs ją vieną tokiu sunkiu metu, kai Žygimantas Augustas prisidarė šitokios gėdos – Vilniuje slapta nuo visų vedė savo meilužę Barborą Radvilaitę. Vos tik brolis karalius atvyko iš Lietuvos, motina iškart jį užsipuolė, kam savo poelgiu nuvarė tėvą į kapus, o man širdį drasko nesibaigiančios judviejų rietenos: ir dabar stovi abu skirtingose tėvo karsto pusėse, nesikalbėdami ir nė nežiūrėdami vienas į kitą, lyg būtų visai svetimi.

„Tik tak, tik tak“, – akmeniniu grindiniu šturpiai kaukši kaustytos kanopos ir į Vavelio pilies kiemą ant mylimiausio karaliaus žirgo įjoja riteris, persirengęs mirusiu karaliumi Žygimantu. Širdį nudiegia, koks panašus į tėvą: augalotas ir tvirtas, rūstaus žvilgsnio, gražiai pakirpta barzda. Ant pečių – juodas Jo Malonybės apsiaustas, pamuštas šermuonėlių kailiais.

Dabar jau tikrai baigiasi mano tėvo laikas šioje žemėje: pilies kieme į gedulingą procesiją rikiuojasi du šimtai elgetų juodais apsiaustais su degančiomis žvakėmis rankose, čia pat – trisdešimt tėvo žirgų be raitelių, uždengtų gūniomis su karaliaus herbais, minios kunigų, dvariškių.

Mieste gaudžiai rauda visų Krokuvos bažnyčių varpai, o aš negaliu atitraukti akių nuo motinos – balto našlės nuometo įrėmintas jos veidas atrodo lyg negyvas, raukšlėse aplink lūpas įsirėžusi kančia, tik akyse dega nebylus priekaištas, kad nuo šiol jis, karalius Žygimantas, ilsėsis ramybėje, savo mirtimi atėmęs ramybę iš jos...

Baugu, kad galiu pakartoti savo motinos likimą – tapsiu gerokai vyresnio vyro žmona, o paskui be laiko nelaiminga našle, nes brangus pusbrolis, nepaisydamas gedulo, vakar man slapčia perdavė meilės laišką. Perskaičiusi iškart jį sudeginau, bet parašyti žodžiai įsirėžė atmintin lyg skausmingas įdagas gyvulio odoje.

*Jūsų Malonybe, šviesiausioji karalaite Kotryna,
amžiną atilsį Jūsų tėvas Jo Malonybė karalius
Žygimantas prieš mirtį Jūsų Malonybę man buvo
pažadėjęs, bet taip ir nespėjo mudviejų sutuokti.*

*Ir toliau atkakliai sieksiu, kad taptumėte mano
žmona, nes esu pakerėtas Jūsų grožio ir švelnumo.*

*Albrechtas Hohencolernas,
Prūsijos kunigaikštis*

O Dieve! Koktu darosi vien pagalvojus, kad jo dvišaka žila barzda trinsis man į veidą, o kresnas kūnas užguls visu svoriu...

Bet mano gyslomis teka karališkas kraujas, todėl nuo pat vaikystės žinau, kad vyrą man parinks kiti. Ir net neklaus, ko noriu aš.

Mano tėvas – karalius iš garbingos Jogailaičių dinastijos, valdžiusios pusę Europos.

Motina – kilminga Milano kunigaikštystės valdovų giminaitė, dėl Lenkijos ir Lietuvos kovojanti kaip liūtė.

Privalau būti paklusni dukra ir pareiginga karalaitė.

Juk esu paskutinis jų vaikas. Ir nusivylimas, kad gimė dar viena nelaukta duktė.

Bet aš viską išpirksiu: paklusu tėvų valiai ir santuoka, savo kūnu, savo vaikais sutvirtinsiu Jogailaičių dinastiją ir išplėsiu jos valdžią Europoje.

Kovosiu už savo vietą pasaulyje lygiai taip, kaip mano motina Bona Sforca.

1548 m. lapkritis, Trijų Karūnų pilis,
Stokholmas, Švedijos karalystė

– Erikai, tu ir vėl į mūsų kambarį atnešei išsigimėlį? – vaiposi vienuolikmetis princas Jonas, nuo suvestinio brolio stalo pačiupęs molinį indą. – Kai tėvas sužinos...

Tačiau jam nepavyksta išsmukti pro duris – vyresnis ir aukštesnis Erikas mikliai užtveria kelią, o jo sugniaužti kumščiai net dreba, norėdami trinktelėti į rausvaskruostį savimi patenkinto jaunylis veidą.

– Padėk į vietą, – sušvokščia pro sukąstus dantis Erikas.

– Ir ką tu padarysi? Manai, aš tavęs bijau?

– Tau – nieko, bet tavo paukšteliui nusuksiu sprandą.

Erikas nedelsdamas prieina prie narvelio, pakabinoto už brolio lovos. Jonas stebi jį, negalėdamas apsispręsti, – smukti pro atsilaisvinusį išėjimą ir pasiskųsti tėvui, ar gelbėti mylimą papūgą, kurią suvestinis brolis jau laiko savo rankose.

– Tu to nepadarysi, – prataria Jonas virpančiu balsu, bet indo nepaleidžia.

– Kaip nori, – Erikas nerūpestingai gūžteli pečiais ir staigiu judesiu nusuka paukščiukui galvą.

Jonas kelias akimirkas sustingsta iš siaubo, lyg jaustų nepakeliamą skausmą. Iš jo akių upeliais pasipila ašaros ir jis puola kumščiuoti dvigubai aukštesnį Eriką. Šis nelieka skolingas ir abu broliai susikimba taip, kad parkritę pradeda raičiotis ant grindų.

– Kas čia darosi? – kambaryje sugriaudžia karaliaus Gustavo balsas, bet sūnūs jo negirdi. Ilgiau nelaukdamas

tėvas, skaudžiai pačiupęs vieną ir kitą už plaukų, stipriai trūkteli juos atskirdamas. – Kaip jūs drįstate šitaip elgtis? Jūs gi princiai, o ne kokie valkatos!

Kambaryje pasirodo ir karalienė Margareta. Jos akys užmato negyvą paukščiuką, išverstą molinį indą su išsigimusiu dvigalviu driežu, piktai šnopusiantį karalių ir raudonplaukį sosto įpėdinį kruvinais pirštais.

– Erikai, negaliu patikėti, kad tavo švelnios rankos, mokačios taip nuostabiai skambinti liutnia ir rašyti gražius lotyniškus laiškus, galėjo šitaip padaryti, – linguoja galvą karalienė.

Gražus, švelnių bruožų Eriko veidas atrodo suglumęs. Jo žydros akys tankiai mirksi, žvelgdamos tai į delnus, tai į negyvėlį ant grindų, lyg negalėtų patikėti tuo, ką pats vos prieš akimirką padarė.

– Žinai, Margareta, vis dažniau pagalvoju, kas bus, kai aš mirsiu ir Erikas pradės valdyti Švediją, – negalėdamas užmigti lovoje vartosi karalius Gustavas. – Po šandienio įvykio vėl prisiminiau žvaigždžių pranašystę. Tą naktį, kai gimė Erikas, perbalęs rūmų astrologas pranešė, kad virš mano sūnaus galvos į vieną liniją susirikiavo trys pačios pikčiausios planetos: karų kurstytojas Marsas, nelaimių pranašas Saturnas ir žiaurusis Neptūnas. Negi valdant Erikui Švedija išties paskęs kraujuose kaip vargšas paukštelis?

– Nesijaudinkite taip, Jūsų Malonybe. Viskam Viešpaties valia, – murkiančiu balsu prabyla karalienė. – Visi

berniūkščiai tokio amžiaus kivirčijasi, net ir princai. O Erikas – protingas jaunuolis, greitai išaugs iš šių kvailysčių.

Karalius meiliai pabučiuoja žmonai ranką žavėdamasis, kad jo švelnioji Margareta nuolat užtaria prasikaltusius, bet negali nurimti, kad Erikas, nors domisi karyba ir mokslais, yra per daug uždaras ir atitolęs nuo kitų šeimos narių, o staigi jo nuotaikų kaita lygiai tokia pati kaip velionės jo motinos.

Margareta neramiai pasimuisto, karaliui prisiminus pirmąją žmoną. Per tuos metus, kol pati buvo karalienės Kotrynos Saks–Lauenburg freilina, taip ir neperprato, kas dedasi tos šaltos lyg žuvis vokiečių princesės širdyje. Ji kalbėjo tik vokiškai ir niekuo nepasitikėjo, tiesa, daug skaitė ir meldėsi, gal todėl Margaretai visuomet atrodė, kad ji būtų buvusi geresnė vienuolyno abatė nei Švedijos karalienė. Ir nebus gerai, jeigu ir jos sūnus, nors labai išsilavinęs, bus toks pat atsiskyrėlis, nes karalius turi mokėti telkti žmones ir vienyti valstybę – kaip Gustavas.

– Kartais norėčiau, kad ne Erikas, o mūsų pirmagimis Jonas būtų Švedijos sosto paveldėtojas, – šnabžda karalius, prisislinkdamas arčiau žmonos.

– Viskam Viešpaties valia, – visu kūnu prie jo prisipaudžia karalienė, vešlioje vyro barzdoje slėpdama piktdžiugišką šypseną.

2

Sprendžiamas mano likimas, bet į mane niekas nekreipia dėmesio, lyg būčiau ne Lenkijos karaliaus ir Lietuvos didžiojo kunigaikščio dukra, o apmūšijęs ir niekam nereikalingas rūmų baldas, paslaugiai riogsantis prie sienos.

Taip tikėjau, kad pagaliau, nors kartą gyvenime, tapsiu svarbi savo motinai, bet ji visai užmiršo kunigaikščio Albrechto piršlybas.

Jai rūpi tik viena – kuo greičiau išardyti Žygimanto Augusto ir Barbaros Radvilaitės santuoką, kad tik „ta moteris“, kaip motina ją vadina, bjaurėdamasi ištarti jos vardą, netaptų nauja Lenkijos karaliene.

Vavelio rūmuose dabar slogiau nei per tėvo laidotuves: tarnai ir dvariškiai slankioja neišmanydami, kam pataikauti labiau – karalienei Bonai ar Žygimantui Augustui, mat niekas nežino, kieno bus viršus, o pakampėse visi tyliai šnabzdasi, kad šioje kovoje dėl valdžios kažkas tikrai mirs.

Na ir tegul.

Man visai nerūpi.

Nirštu, kad ir vėl likau Žygimanto Augusto šešėlyje.

Tūnau jame nuo pat vaikystės. Kiekvieną mielą dieną stengiuosi būti klusni, tyli ir pamaldi dukra. Nepriešgyniaudama nuryju apmaudą, kad niekam nerūpiu, kad gyvas būdamas tėvas man neturėdavo laiko, kad motina net vaikystėje manęs nemylėjo, nes jos tamsios akys nušvisdavo pamačiusios vien Žygimantą Augustą ir mūsų vyriausią seserį Izabelę.

Tik jiedu buvo jos numylėtiniai.